

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Кафедра педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач аспірантури і докторантури

Ірина ЧИСТЯКОВА

« 05 » вересня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЕТИКА НАУКОВОГО ПОШУКУ:
ФІЛОСОФСЬКІ, МОВНІ АСПЕКТИ**

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-наукова програма: 011 Освітні, педагогічні науки

Мова навчання: українська/англійська

Погоджено науковою радою Сумського
державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

« 05 » вересня 2024 р.

Голова

Оксана Борак, д.п.н., проф.
підпис (ПІБ, науковий ступінь, вч. звання)

Суми 2024

Розробник:

Семенов О.М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 1 від «27» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

Марина БОЙЧЕНКО

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Доктор філософії	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й			
Семестр			
1-й			
Лекції			
12 год.			
Практичні заняття			
18 год.			
Самостійна робота			
60 год.			
Загальна кількість годин – 90	Вид контролю: залік		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти» є обов'язковою складовою професійної підготовки докторів філософії «Doctor of Philosophy» (PhD) Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує спеціальні знання з інших освітніх галузей.

Курс «Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти» розроблений для підготовки докторів філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності **011 Освітні, педагогічні науки**, є складовою підготовки аспірантів НН інституту педагогіки і психології.

Дисципліна відповідає меті освітньо-наукової програми: Підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних наукових і науково-педагогічних працівників, здатних до креативної, автономної і відповідальної інноваційно-дослідницької, науково-педагогічної, проєктної, управлінської та експертно-дорадчої діяльності, готових до розв'язання значущих проблем у професійній сфері, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та професійної практики та здійснення власного наукового дослідження в галузі загальної педагогіки, історії педагогіки чи порівняльної педагогіки, що характеризується науковою новизною та практичним значенням, із його публічним захистом на засадах академічної доброчесності.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні цінностей академічної культури, зокрема норм академічної доброчесності, мовнокомунікативної компетентності особистості дослідника, системи знань з питань національних та європейських практик академічної етики, культури академічної комунікації; когнітивно-дискурсивних умінь операційної обробки і моделювання академічних текстів різних жанрів, у тому числі засобами цифрових технологій; готовності здійснювати ефективне діалогове спілкування у процесі презентації матеріалів та результатів дослідження з науковою спільнотою, зокрема, в межах міждисциплінарного та/або міжнародного експертного середовища на основі суб'єкт-суб'єктних відносин.

Унікальність **дисципліни** полягає в тому, що вона читається із урахуванням міжнародного проєкту Еразмус+ Жан Моне за модулем «Європеїзація докторських програм у галузі освіти на засадах інтегрованого та інклюзивного підходів» (2018-2021), співвиконавцем якого в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка була автор робочої програми, з урахуванням стажувань та підвищення кваліфікації викладача: Принципи прозорості та кращі практики у науковій видавничій діяльності: інтенсив для аспірантів» в рамках модулів Жана Моне: ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH-101048055 – «AICE - With Academic integrity to EU values: step by step to common Europe» ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-101085198 – «OSEE - Open Science and Education in Europe: success stories for Ukrainian academia»; серпень 2023 р.; Програми всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність, відкрита наука, штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище», Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 18.09.2023 – 18.10.2023.

Завдання навчальної дисципліни:

- формувати цінності академічної культури, зокрема академічної доброчесності;
- допомогти аспірантам оволодіти теоретичними засадами та методологією наукового пошуку з дотриманням правил наукової етики, чинних нормативно-правових документів щодо академічної доброчесності та етики наукових досліджень;
- розширити уявлення здобувачів ступеня доктора філософії про українську наукову мову, формування культури роботи з/над науковим текстом, розвиток читацької, мовно-стилістичної грамотності, мовного чуття, риторичних умінь, важливих для підготовки й оприлюднення наукових текстів, що репрезентують результати наукової діяльності.
- формувати когнітивно-дискурсивні вміння операційної обробки і моделювання академічних текстів різних жанрів, у тому числі засобами цифрових технологій;
- формувати вміння здійснювати ефективне діалогове спілкування у процесі презентації матеріалів та результатів дослідження з науковою спільнотою, зокрема в межах міждисциплінарного та/або міжнародного експертного середовища на основі суб'єкт-суб'єктних відносин.

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти» забезпечує оволодінням інтергальними

компетентностями: здатність розв'язувати значущі проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності з освітніх, педагогічних наук, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики, критичний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей.

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти» забезпечує оволодінням загальними компетенціями:

ЗК 1. Здатність до формування системного наукового світогляду, оволодіння загальнонауковими компетентностями та розвитку культурного кругозору.

ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; пошуку, обробки й критичного аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 3. Володіння креативним способом мислення, здатністю до критичного аналізу й оцінки сучасних педагогічних явищ, комплексних та інноваційних проблем, генерування нових ідей під час вирішення практичних завдань наукової та/або професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність презентувати результати власного наукового дослідження на всіх рівнях українською та англійською мовою.

ЗК 9. Здатність навчатися впродовж життя в контексті неперервної фахової підготовки, підвищувати свій інтелектуальний та культурний рівень і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 10. Здатність дотримуватися етичних принципів та норм корпоративної культури у професійній діяльності.

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти» забезпечує оволодінням фаховими компетентностями:

ФК 1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки.

ФК 4. Володіння загальними, інтегральними, фаховими компетентностями з методології наукових досліджень у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки.

ФК 9. Здатність дотримуватися етики наукових досліджень та принципів академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного освоєння аспірантом навчального курсу «Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти» передбачається інтеграція знань, умінь і навичок з таких дисциплін «Інноваційні компетентності доктора філософії».

Результати навчання за дисципліною

ПРН	
Знання та розуміння	ПРН 4. Володіння знаннями про створення наукових текстів українською та іноземною мовами та технологій презентації наукових досліджень у вітчизняному й міжнародному науково-освітньому середовищі. ПРН 5. Знання в галузі професійної та наукової етики і готовність до її дотримання.
Застосування знань та розуміння	ПРН 7. Здатність розробляти та реалізовувати проєкти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, наукові, культурні, етичні та інші проблеми. ПРН 11. Здатність оволодівати та демонструвати на високому рівні професійні мовно-комунікативні вміння українською та англійською мовами у процесі презентації матеріалів та результатів наукового дослідження у вигляді наукових статей, доповідей, мультимедійних презентацій відповідно до вимог стандартів міждисциплінарного та/або міжнародного професійного співтовариства. ПРН 12. Здатність моделювати зв'язні наукові тексти різних жанрів (створювати глосарії ключових термінів; готувати наукові статті, тези, доповіді, повідомлення, виступи, наукові звіти, посібники) згідно з вимогами наукового стилю, у тому числі з використанням інформаційних технологій.
Формування суджень	ПРН 16. Готовність до утвердження гуманістичних ідеалів і демократичних цінностей в освітній і науково-дослідницькій діяльності на основі гуманістичного світогляду. ПРН 17. Здатність до дотримання основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснення особистісного вибору в морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності. ПРН 18. Уміння та навички публічно представляти, захищати результати дисертаційного дослідження, обговорювати їх і дискутувати з науково-професійною спільнотою; використовувати сучасні засоби для візуалізації презентації результатів дисертаційного дослідження.

2.Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А 90 – 100 Відмінно	Аспірант: характеризуються високим рівнем володіння теоретичними знаннями; достатньою мірою володіє науковим інструментарієм, проблемно-пошуковими методами для проведення досліджень в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка; уміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; уміє виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; редагує науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримується відповідних вимог щодо цитування, правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; бере активну участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії); ефективно взаємодіє в команді, у професійному колективі та з представниками інших професійних груп.
В 82 – 89 Добре	Аспірант характеризується достатнім рівнем володіння теоретичними знаннями; уміє аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів; дотримується в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіє лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагує науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримується відповідних вимог щодо цитування, правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; бере участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії). Але разом із тим допускає неточності, робить незначні помилки.
С 74 – 81 Добре	Аспірант виявляє повні знання із дисципліни, має здатність до самостійного оновлення знань. Демонструє певні навички та уміння під час практичних занять, але допускає певні помилки та неточності тощо. Наявний середньо-достатній рівень сформованості уміннями читати, сприймати науковий текст; виділяти головну, суттєву інформацію; аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів; виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіти лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагувати науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; володіти морфологічними, лексичними, синтаксичними нормами. Відповідь загалом послідовна, але допускаються неточності у володінні лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами.
D 64 – 73 Задовільно	Аспірант виявляє знання основного матеріалу, має обізнаність з літературою у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка; намагається аналізувати концепції, робити висновки, але при цьому допускає грубі помилки і не може переконливо викласти матеріал щодо заданої теми. Середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів;

	виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіти лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагувати науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови. Відповідь неповна, не завжди чітка, логічна, послідовна, допускаються неточності у володінні лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами.
Е 60 – 63 Задовільно	Аспірант виявляє знання основного навчального матеріалу в обсязі, задовільному для подальшої фахової діяльності. Практична підготовка загалом відповідає вимогам, аспірант демонструє певні навички, але форма виступу нестабільна, є помітні огріхи методологічного характеру. Студент показує нижче середнього рівень сформованості вмінь аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів; виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, дотримуватися в науковому тексті правильності, смислової точності, логічної послідовності, змістовності, інформаційної і змістової насиченості; володіння лексичними, морфологічними, синтаксичними нормами; редагувати науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, «непрямого» цитування, «некоректного цитування» з наукових джерел; оформлювати цитати-тези або докази; цитати-аргументи, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови. Відповідь неповна, допускаються фактичні помилки.
Ф 35 – 59 Не задовільно	«Незадовільно з можливістю повторного складання» Аспірант емоційно скутий, не впевнений у своїх відповідях. Не розуміє основної сутності завдання, не може зробити висновки й узагальнення. Виступ невиразний та непереконливий. Студент/ка показує низький рівень сформованості вмінь аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів, не спроможний/а відтворити загальновідомі мовні явища й положення.
FX 1 – 34 Не задовільно	«Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни» Недбалість аспіранта щодо власної підготовки. Не має впевнених знань з курсу. Не демонструє належної форми публічного виступу та необхідних практичних навичок. не можуть відтворити теоретичний матеріал, вони не завжди розуміють суть питання, не можуть застосувати набуті знання в елементарних стандартних ситуаціях; відповіді містять грубі фактичні помилки. Наявна відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни, неспроможність дати усну чи письмову відповідь, відтворити загальновідомі методичні явища й положення, простежується систематична непідготовленість до практичних занять, часті пропуски без поважних причин. Такий магістрант потребує повторного прослуховування курсу.

3. Розподіл балів

Поточний контроль										Разом	Сума
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 1.5	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	80	100
Поточний контроль											
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8		
Контроль самостійної роботи											
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	

4. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		залік
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Наукові статті, відгуки-рецензії, підготовлені аспірантами на дослідницькі проекти, презентації результатів виконаних досліджень, виступи, організація дискусії на наукових конференціях тощо; підготовка папки дослідника (за дисертацією).

6. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. ЕТИКА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА

Тема 1.1. Академічна доброчесність: поняття та нормативно-правові засади.

Поняття наукового дослідження в епістемології і філософії науки. Наукове дослідження і його суб'єкт: мотиви, умови і фактори. Поняття «наукова спільнота». Науковий світогляд та етична культура науковця.

Норми етики наукового дослідження та норми академічної доброчесності у документах та в освітньо-наукових практиках. «Доброчесність» – категорія філософська та світоглядна. Фундаментальні цінності академічної доброчесності

Тема 1.2. Світовий досвід формування норм етики наукового дослідження та норм академічної доброчесності. Міжнародні організації з питань академічної доброчесності й етичної поведінки в дослідженнях.

Європейська нормативно-правова база, яка регулює етику наукового дослідження та норми академічної доброчесності. Європейський кодекс дослідницької доброчесності. Цінності академічної чесності: порядність та чесність; доброчесність; відповідальність; правдивість; прозорість; законність; сумлінність; повага; посилення та цитування у роботі; партнерські стосунки з колегами, співавторами, іншими учасниками освітнього та дослідницького процесу; довіра; протистояння тиску та відстоювання принципів академічної чесності; справедливість; професіоналізм.

Тема 1.3. Загальноукраїнська нормативно-правова база з питань дотримання академічної доброчесності. Закон України «Про освіту» (2017), стаття 48: академічна доброчесність (academic integrity). Закон України «Про вищу освіту», проект Закону України про академічну доброчесність.

Етичний кодекс вченого України. Морально-етичні цінності педагога-дослідника: професійний обов'язок, соціальна відповідальність, повага до іншої думки. Функціональна грамотність педагога-дослідника. Текстова, жанрова, бібліографічна, стилістична, термінологічна, лексикографічна культура дослідника – критерій професійної майстерності.

Тема 1.4. Академічна доброчесність в українських закладах вищої освіти та наукових установах. Законодавство про авторське право й суміжні права в Україні. Об'єкти авторського права.

Тема 1.5. Запобігання порушенням академічної доброчесності. Програмні засоби для перевірки на наявність плагіату.

Порушення академічної доброчесності: академічний плагіат; фабрикація; фальсифікація; списування; обман; хабарництво (Закон України «Про вищу освіту»).

Академічна доброчесність та штучний інтелект у науковій діяльності.

Розділ 2. ЕТИКА НАУКОВОГО ПОШУКУ: МОВНІ АСПЕКТИ

Тема 2.1. Термінологічна культура дослідника. Підстилі наукового стилю. Власне науковий підстиль і його жанри: наукова стаття, наукова монографія, дисертація, доповідь, тези.

Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, навчально-методичні збірники, конспекти, хрестоматії тощо). Науково-популярний підстиль і його жанри.

Науково-діловий підстиль і його жанри: технічна документація (контракти та інструкції для підприємств, резюме, повідомлення про досліди, інструкція, науковий звіт, аналітична записка, службовий лист, устав, положення).

Науково-інформативний підстиль і його жанри: реферат, реферативний огляд, анотація, патентний опис. Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги. Термінологічний словник. Наукова замітка, наукова рецензія, відгук. Науковий огляд, науковий портрет, наукова біографія та ін.

Тема 2.2. Культура наукового тексту. Науковий текст як комунікативний блок. Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні. Різновиди наукових текстів: за сферами наукового знання (*науково-технічні, науково-природничі, науково-гуманітарні*), за ступенем узагальнення (первинні і вторинні жанри), за жанровою формою, за функціональним призначенням (теоретичні, методологічні, оглядові, пояснювальні, емпірико-фактологічні, мішаного типу).

Наукові тексти академічного підстилю (статті, дисертації, монографії) Принципи укладання наукових текстів: принципи змістовної насиченості, наукової інформативності, новизни, змістової закінченості, проблемності.

Наукова термінологія. Основні вимоги до наукових термінів. Ознаки термінів. Види термінів. Особливості синонімії у термінології. Відмінність термінів від професіоналізмів і професійних жаргонізмів. Українські відповідники до запозичених термінів. науковим жаргоном. Кальки.

Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність.

Тема 2.3. Культура цитування і покликання. Покликання як сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю. Вимоги до покликань. Внутрішньотекстові, підрядкові, затекстові бібліографічні посилання. Пунктуаційні вимоги при розміщенні посилань у тексті.

Цитування. Види цитат: цитати-тези або докази; цитати-аргументи. Загальні вимоги до цитування. Цитування з першоджерел. «Непряме» цитування. «Пряме» цитування. Цитування за вторинними джерелами. «Некоректне цитування» з наукових джерел. Самоцитування. Компіляція і плагіат у наукових публікаціях.

Культура редагування наукового тексту. Особливості редагування наукового тексту. Види редагування. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність.

Морфологічна культура дослідника. Особливості уживання займенників у науковому стилі. Синтаксис наукового мовлення. Узгодження, керування, зв'язок між підметом і присудком.

Типові помилки при цитуванні.

Проблеми перекладу наукових текстів. Форми та види перекладу. Переклад термінів галузі. Машинний переклад наукових текстів. Причини виникнення помилок під час комп'ютерного перекладу.

Тема 2.4. Наукова стаття як самостійний науковий твір. Функції наукових часописів. Специфіка наукової статті. Обсяг наукової статті. Структура наукової статті. Функції наукових статей: дослідницька, презентаційна, оцінна, комунікативна.

Культура читання наукового тексту. Інформаційно-пошукове, аналітико-критичне, творче читання наукового тексту. Види інформаційно-пошукового читання: бібліографічне, переглядове, ознайомлювальне, вивчальне. Виховання читацької культури.

Операції читання: сприйняття елементів друкованого тексту; декодування (розуміння), первинна мислительна обробка та інтерпретація вилученої інформації.

Ознаки мови наукової статті: цілісність, логічну зв'язність, членованість, послідовність, точність наукової термінології, вірогідність вихідної інформації, критичність у відборі фактів, доказовість змісту тексту, наявність міркувань і посилань.

Види наукової статті: за змістом, читацьким призначенням, кількістю авторів. Методи написання статті: конструктивно-синтетичний; критико-аналітичний. Етапи роботи над науковою статтею.

Цитування у статті. Лексико-граматичні конструкції для оформлення власного бачення проблеми. Мовні засоби для передачі впевненості, критики, незгоди, спростування, припущення. Мовні кліше для висновків, пропозицій.

Мовні огріхи в науковій статті.

Самоконтроль виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях.

Тема 2.5. Культура академічної комунікації. Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, повідомлення, виступу. Основні структурні елементи виступу. Етапи підготовки наукового виступу. Іntenція, диспозиція, елокуція, меморія, акція, релаксація.

Публічне виголошення доповіді, виступу. Мовленнєва поведінка в науковій дискусії.

Наукові конференції, наукові дискусії, наукова полеміка. Поняття про "академічний" етикет. Правила коректного ведення дискусії. Коректні полемічні прийоми. Вербальні і невербальні засоби встановлення і підтримки контакту оратора з аудиторією.

Мовні засоби формулювання думки, зокрема тези, антитези, мети, завдань, висновків і т. ін. у текстах публічних виступів і под. Стилiстичні особливості словотвору, специфіка побудови простих, складних і ускладнених речень, форм звертання тощо).

Емоційність і коректність виступу. Основні види аргументів.

Суперечка як основа професійної дискусивно-полемічної мови. Роль "рецензента" на прес-конференції.

Етикет публічного захисту наукової роботи. Мовна поведінка здобувача (виклад зміст, переконання опонентів, вираження згоди /незгоди, вдячності).

Культура аудіювання наукового тексту. Способи аудіювання: зосереджене, уважне, неуважне. Види аудіювання: нереклексивне (уміння уважно слухати), рефлексивне (активне втручання в мовлення співбесідника, створення сприятливих умов для спілкування). Основні стилі слухання: рефлексивне, пасивне, емпатичне, критичне. Культура слухання.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Розділи і теми	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	У тому числі				Усього	У тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ І. ЕТИКА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА										
Тема 1.1.	9	1	2		6					
Тема 1.2.	9	1	2		6					
Тема 1.3.	8	1	1		6					
Тема 1.4.	9	1	2		6					
Тема 1.5.	9	1	2		6					
РОЗДІЛ 2. ЕТИКА НАУКОВОГО ПОШУКУ: МОВНІ АСПЕКТИ										
Тема 2.1.	9	1	2		6					
Тема 2.2.	9	1	2		6					
Тема 2.3.	10	2	2		6					
Тема 2.4.	9	1	2		6					
Тема 2.5.	9	2	1		6					
Усього годин	90	12	18		60					

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.	Заочна ф.

1	Академічна доброчесність в українських ЗВО та наукових установах. Законодавство про академічну доброчесність, авторське право й суміжні права в Україні. Етичний кодекс вченого.	4	
2	Термінологічна, лексична, морфологічна, синтаксична культура дослідника.	2	
3	Культура роботи з науковим текстом. Професійне читання наукового тексту.	2	
4	Культура цитування і покликання	2	
5	Культура роботи над/ з науковою статтею.	2	
6	Культура редагування наукового тексту	2	
7	Культура академічної комунікації. Науковий виступ. Культура аудіювання наукового тексту.	2	
8	Мовленнєва поведінка в науковій дискусії	2	
	Усього годин	18	

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.	Заочна ф.
1	Кодекс честі науковця як засіб запобігання порушень у сфері вищої освіти	6	
2	Академічна доброчесність та штучний інтелект у науковій діяльності	6	
3	Авторські права учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти	6	
4	Закон України «Про вищу освіту» як джерело для створення правових підстав для протидії порушень академічної доброчесності	6	
5	Опрацювання матеріалів про академічну доброчесність у відкритих курсах на платформі «Prometheus» / «EdEra» тощо	6	
6	Наукова етика у контексті актуальних наукових проблем сучасності.	6	
7	Етика наукової публікації	6	
8	Етичні норми наукової дискусії	6	
9	Плагіат та авторське право	6	
10	Ознайомлення з різними програмами для перевірки на наявність плагіату	6	
	Усього годин	60	

Форми контролю

Форми поточного контролю - усна або письмова з такими видами: групове та індивідуальне опитування, контрольна (самостійна) робота, індивідуальна або групова презентація виконаного завдання, аналіз реальних ситуацій з погляду авторського права та академічної доброчесності – з пропонуванням варіантів вирішення проблеми, підготовка й демонстрування презентацій із аналізованих проблем.

Форма підсумкового семестрового контролю: підсумкова залікова оцінка може бути виставлена за поточного оцінювання – за сумою балів, набраних студентом на практичних заняттях. Сума балів за всі види робіт визначається в межах 100 балів.

Оцінювання також передбачає врахування результатів неформальної освіти:

Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів. Prometheus. URL: https://apps.prometheus.org.ua/learning/course/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2/home

Участь у роботі міжнародних науково-практичних конференціях за профілем спеціальності.

8. Рекомендовані джерела інформації

Міжнародні документи

1. Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region. URL: http://www.iau-aiu.net/sites/all/files/Bucharest_Dec_0.pdf.
2. ETINED Pan-European Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education. URL: https://www.coe.int/t/DG4/EDUCATION/etined_en.asp
3. Glendinning I. Promoting Maturity in Policies for Plagiarism across Europe and beyond. URL: https://www.coe.int/t/DG4/EDUCATION/etined/Irene_Glendinning_PragueForum2015.pdf
4. IAU-MCO Guidelines for an Institutional Code of Ethics in Higher Education. URL: <http://www.iau-aiu.net/content/new-iau-mco-guidelines-institutional-code-ethics-higher-education>
5. Pan-European Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education (ETINED). URL: https://www.coe.int/t/DG4/EDUCATION/etined/Etined_EthicalPrincipes_en.pdf
6. The European Charter for Researchers. The Code of Conduct for the Recruitment of Researchers.– Brussels, European Commission, 2005. URL: http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/brochure_rights/am509774CEE_EN_E4.pdf
7. Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education. Philip G. Altbach, Liz Reisberg, Laura E. Rumbley. Executive Summary, Published in 2009 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Paris.
8. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. 2015 URL: https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/filebase/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf

Закони

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
2. Закон України «Про інформацію». Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
3. Закон України «Про освіту». Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Закон України «Про вищу освіту». Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність». Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
6. Закон України «Про академічну доброчесність». Проект. URL: <http://surl.li/dstdm>

Ресурси міжнародних і національних структур

1. Academic Integrity. URL: http://www.academia.edu/Documents/in/Academic_Integrity
2. Committee on publication ethics. Code of Conduct. URL: <http://publicationethics.org/resources/code-conduct>
3. Promoting Academic Integrity in Online Education. URL: <http://cdn.facultyfocus.com/wp-content/uploads/2012/11/promotingacademic-integrity-in-online-edu2.pdf>
4. The European Science Foundation. Fostering Research Integrity in Europe. URL: http://forschung.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/dle_forschung/Ombudsstelle/research_integrity_exreport.pdf
5. The European Science Foundation. The European Code of Conduct for Research Integrity. URL: http://www.staffs.ac.uk/assets/codeconduct-research-integrity_tcm44-77426.pdf
6. The International Center for Academic Integrity. URL: <http://www.academicintegrity.org/icaei/home.php>

Публікації

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету/ Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд досліджень освітньої політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
2. Бабух, І., & Нікіфоров, П. (2024). АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІМПЕРАТИВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*, (2 (112)), 60-65. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-2-9>
3. Бойченко М. Гідність, цілісність і успішність: академічні та громадянські чесноти. *Філософська думка*. Київ, 2014. № 5. С. 110–122.
4. Гончаренко С. Етичний кодекс ученого; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтавський національний педагогічний ун-т імені В.Г. Короленка. Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. пр. Київ-Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2011. Вип. 1. С. 25–34.
5. Горчинський С.В., Софілканич М.І., Горбенко І.Ф. Якість української освіти й академічна доброчесність: вплив застосування штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. № 20. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/407>
6. Зінченко В. Академічна доброчесність як основа сучасного процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 31. Том 3. С. 198–205.
7. Мацько Л. І. Українська наукова мова (теорія і практика) : навчальний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 272 с.
8. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>
9. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2021. 80 с.
10. Основи бібліографічного опису. Складання бібліографічних списків. URL: www.library.ukma.edu.ua/fileadmin/.../Osnovu_bibliogr_opusy.pdf
11. Ревуцька С. К. Курс лекцій з дисципліни «Академічне письмо». Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2018. 81 с. URL: <http://elibrary.donnuet.edu.ua/id/eprint/1379>
12. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю: Монографія / НАН України. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 627 с.
13. Стратулат Н. В., Яслик, В. І. Нормативність як основний аспект наукового мовлення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31(70). № 4. Ч. 1. 2020. С. 125–130. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-1/23>
14. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація. Київ: НАДУ, 2008. 184 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/c0815324-6801-436a-9214-67c1bb53edb7.pdf
15. Толочко С.В., Бордюг Н.С., Міроненко Л.П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка*, 2023. Вип. 62. Т.2. С.25–32. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.4>
16. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Інститут української мови. К. : Наук. думка. 2019.
17. Філіпенко, Л. В., Думанський, О. В., & Козак, О. В. (2023). Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*, (19). вилучено із <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380>
18. Фундаментальні цінності академічної доброчесності/ пер. з англ. Вид. 2-ге. 36 с. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch_.pdf
19. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу. Київ, 2016. 61 с. URL: <http://www.saiup.org.ua/resursy/osnovyakademichnogopysma-metodychnirekomendatsiyi-ta-programa-kursu/>.

Праці викладача, який читає дисципліну посібники

1. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216с.
2. Семенов О. Лінгвоперсоналогія : навч. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 192 с.
3. Семенов О., Вовк М. Академічна культура дослідника в освітньо-культурному просторі університету : [монографія]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 284 с.
1. Семенов О.М., Фаст О. Академічне письмо: лінгвокультурологічний підхід: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 220 с.

Статті

2. Семенов, О. Європейський та національний контексти академічної культури дослідника: досвід реалізації проекту Еразмус+Жан Моне модуль. Україна – Європейський союз: від партнерства до асоціації : Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Луцьк: Терен, 2019. С. 320–330. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7012>
3. Семенов О.М. Мовнокомунікативна особистість академічного учителя-лідера крізь призму лінгвопраксеології / Quo vadis humanitaris? Książka pamiątkowa z okazji 65-lecia prof. J. Pawlikowi.- O. Sinkiewicz, A.Kordonski, R. Kordonski.- Wyd-wo VERBINUM. Warszawa Lwow – Kijow. 2017. P.465-480.
4. Семенов О. М. Наставництво в науці і освіті дорослих. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія: Педагогічні науки. 2017. Вип.152. С. 46–51.
5. Семенов О. М. Семен Устимович Гончаренко як акмеособистість у царині методології науково-педагогічних досліджень. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2016. Вип. 4 (10). С. 117–120. URL: <http://fnojurnal.fizmatsspu.sumy.ua/publ/4-1-0-127>
6. Семенов О. М. Академічна лекція і академічний учитель в цифрову епоху: праксеологічний підхід. *Фізико-математична освіта*. збірник наукових праць. 2017. Вип. 2 (12). С. 140–146. URL : <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/2245>
7. Семенов, О. М. Концепт «академічна культура дослідника» в українському і польському освітньо-педагогічному дискурсі. Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Київ : APREI, 2020. Вип. IV. С. 139–152. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/8886>

Електронні ресурси

1. Академічне письмо та бібліографія. Назва з екрану. URL: bibliosynergy.ula.org.ua/index.php/proekt1.
2. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) - Американські Ради. Назва з екрану. URL: <http://www.saiup.org.ua/> .
3. Рекомендації з оформлення посилань в наукових роботах: DSspace. – Назва з екрану. URL: ela.kpi.ua/handle/123456789/16051.
4. Рекомендації до пошуку наукової інформації за допомогою інтернет-ресурсів. Назва з екрану. URL: <https://docs.google.com/document/d/1sUBDV-qvUxuAfoi1yNW47y.../edit?hl=uk>.
5. Стили оформлення бібліографічних посилань для міжнародних публікацій. Ч. 1. Назва з екрану. URL: www.library.ukma.edu.ua/.../Styli_oformlennya_bibliohrafichnykh.
6. Committee on Publication Ethics: (COPE): Promoting integrity in research publication. Назва з екрану. URL: publicationethics.org/.
7. Plagiarism.org Best Practices for Ensuring Originality in Written Work. Назва з екрану. URL: www.plagiarism.org/
8. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ Інформаційний бюлетень
9. <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-all-issues.pdf>
10. Національний репозитарій академічних текстів <https://nrat.ukrintei.ua/>
11. <https://www.facebook.com/groups/578991159108587>
12. Етичні питання публікації результатів наукового дослідження <https://www.youtube.com/watch?v=RxsZ7TAZQZ4>
13. Проблеми встановлення плагіату у дослідженнях: кейси Комітету з етики Національного агентства <https://www.youtube.com/watch?v=-Obd6DiVjnM>
14. Медіавчительський кампус. Записи занять та заходів з академічної культури
15. https://www.youtube.com/channel/UCx-AL3lm3wYbt_E2dRLsLyQ
16. **Онлайн-курс «Академічна доброчесність»**
17. https://www.youtube.com/playlist?list=PL_zDp5rG6Hqt7743o3K_KWpfr7IxnLFzH
18. **Ініціатива Academic IQ** https://www.youtube.com/channel/UC9c5TDYVD_NIjiNcqZCGcdQ
19. <https://www.youtube.com/playlist?list=PLZWbvfmpP-Z9F8XajOzEGYwE-oHnxxZCZ>
20. **Вебінар «Академічна доброчесність: виклики, проблеми та перспективи»**
21. <https://www.youtube.com/watch?v=zceeyzPx2OQ>

22. Університетський
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLDYSJtpldNMtZanQKN7yrj6th9hdbQJG2>

лекторій.

23. Як написати наукову статтю <https://www.youtube.com/watch?v=iEsk7N0spNI&t=249s>

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Вивчення дисципліни відбувається за наявності науково-методичного матеріалу (посібники, монографії, наукові розробки, доступ до електронних ресурсів спеціалізованих вчених рад з присудження ступеня доктора філософії і мереж <http://sspu.edu.ua/spetsializovani-vcheni-rady-z-prysudzhennia-doktora-filosofii>) для проведення практичних занять. Лекції та практичні заняття проводяться за наявності ПК з доступом до мережі Інтернет та відповідним програмним забезпеченням (пакет офісних програм, браузері).